

МОДЕЛЮВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ СИТУАЦІЙ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

У статті розглянуті можливості та ефективність використання методу моделювання професійних ситуацій вчителя фізичної культури у процесі підготовки фахівців на факультеті фізичного виховання.

Ключові слова: професійна компетентність, професійна ситуація.

Постановка проблеми. Провідним завданням вищого навчального педагогічного закладу в аспекті професійної підготовки фахівця з фізичного виховання з позиції соціального замовлення суспільства виступає поєднання формування особистої індивідуальності педагога та його відповідальної суспільно активної професійної діяльності, творчої особистості та високого професійно-педагогічного рівня його підготовленості [8].

Одним із першочергових пріоритетів професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури, які постають перед сучасною системою вищої педагогічної освіти, є активний пошук та використання оптимальних шляхів підвищення ефективності навчальних технологій, спрямованих на формування їхніх педагогічних, психологічних, методичних, соціальних якостей. А особливим критерієм, який характеризує рівень професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури виступає його професійна компетентність.

Забезпечення реалізації пошуку ефективних шляхів підвищення рівня професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичного виховання, на думку сучасних науковців, передбачає широке застосування активних методів навчання, зокрема, методу педагогічних ситуацій [1, 9].

Аналіз літературних джерел. Аналіз психолого-педагогічної літератури дає нам підставу стверджувати, що одним із найбільш ефективних методів формування професійної компетентності є застосування методу педагогічних ситуацій, що передбачає розв'язання професійних ситуацій вчителя фізичної культури, які виникають у його педагогічній діяльності [3, 5, 6]. Разом із тим важливим аспектом готовності розв'язувати професійні ситуації виступає вміння передбачати та попереджувати їх виникнення [2].

Водночас у дослідженнях окремих науковців наголошується на важливості застосування такого компонента методу педагогічних ситуацій як моделювання професійних ситуацій, з метою забезпечення розвитку педагогічного мислення та підвищення рівня професійної компетентності майбутніх педагогів [2, 7].

Сформованість високого рівня професійної компетентності дозволяє майбутнім вчителям фізичної культури ефективно розв'язувати професійні ситуації, які будуть виникати в їхній майбутній педагогічній діяльності.

Саме тому застосування методу педагогічних ситуацій та, зокрема, моделювання професійних ситуацій у навчально-виховному процесі на факультеті фізичного виховання ми розглядаємо як один з найбільш ефективних шляхів формування професійної компетентності майбутніх вчителів фізичної культури.

Мета дослідження: розробити модель формування професійної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури на основі моделювання професійних ситуацій та вивчити ефективність її використання в навчальному процесі на факультеті фізичного виховання.

Результати дослідження. У ході професійної діяльності вчителя фізичної культури відбувається постійне розв'язання безлічі педагогічних завдань та професійних ситуацій. Розумові операції педагога у ході вирішення педагогічних ситуацій передбачають аналіз навчально-виховного процесу з фізичної культури, встановлення причинно-наслідкових факторів в ньому, вибір засобів, методів, форм щодо організації навчально-виховного процесу тощо.

Зрозуміло, що ефективно вирішувати ці завдання здатен тільки такий вчитель фізичної культури, який у процесі отримання фахової освіти на високому рівні оволодів спеціальними педагогічними знаннями, уміннями та навичками, якому притаманні педагогічне мислення та високий рівень сформованості професійної компетентності. Забезпечення такого рівня фахової підготовки майбутнього вчителя, безперечно, неможливе без застосування у навчальному процесі методу педагогічних ситуацій, який дозволяє ознайомити майбутніх вчителів зі зразками професійної діяльності та створює умови для розвитку в них здатності розв'язувати, передбачати та попереджати виникнення професійних ситуацій.

Саме тому особливої уваги, на нашу думку, заслуговує та частина технології формування компетентності, яка побудована на моделюванні студентами професійних ситуацій.

Аналіз теоретичних положень та практичної діяльності вчителів фізичної культури [2, 4, 7] показує, що створення проблемної педагогічної ситуації передбачає використання наступних способів та прийомів: повідомлення викладачем інформації, в якій закладене певне протиріччя; сприйняття та усвідомлення студентами різних тлумачень одного й того ж явища чи протиріччя; невідповідність між системою знань, умінь та навичок студентів і новим фактом, явищем, протиріччям; використання сукупності способів і прийомів (проведення бесіди чи дискусії, рішення практичного завдання й т.д.), яке завершується аналізом, у процесі якого студенти повинні глибоко осмислити результат розв'язання ситуації.

Моделювання педагогічних ситуацій здійснювалось за допомогою запропонованої нами схеми (рис. 1). Кожен студент одержував екземпляр схеми і початок майбутньої ситуації. Далі він моделював її логічний зміст за своєю уявою. Складена студентом ситуація завершувалась формулюванням відповідного запитання.

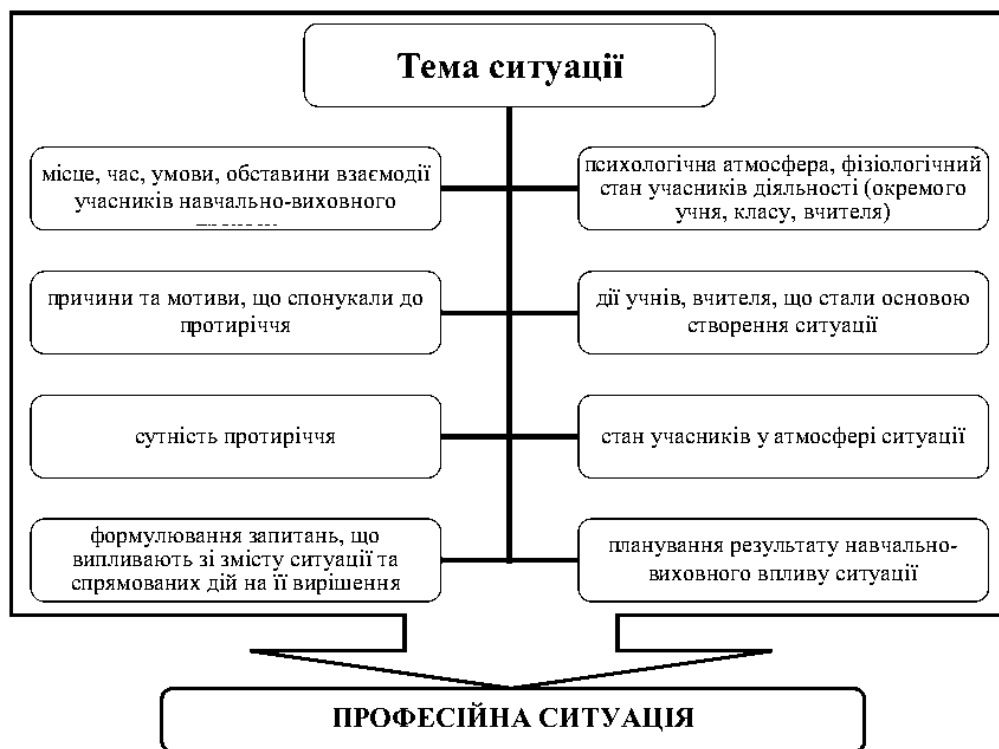

Рис. 1. Схема моделювання професійної ситуації

Для прикладу наводимо початок для складання декількох ситуацій:

1. Останнім часом учениця 9-го класу С. почала приходити на уроки фізкультури без спортивної форми...
2. Після закінчення педагогічного університету молодий учитель (вчителька) кілька років працює у загальноосвітній школі...
3. Відносини між учнями класу завжди виступають основою мікроклімату колективу. Одного разу під час шкільних змагань з футболу...
4. Учениця 11-го класу, яка жила в одному будинку з вчителем фізкультури, почала пропускати уроки...
5. Одна з шкіл міста розташована понад самою дорогою і безпеці школярів на дорозі приділяється багато уваги...
6. 8-й клас, у якому вчитель фізкультури був призначений класним керівником, у школі вважався дружнім та зразковим...
7. Виховання чемності та поваги до дорослих є одним із важливих елементів навчально-виховного процесу в школі...
8. Під час проведення фізкультурного свята вчитель фізкультури помітив, що деякі учні 9-го класу залишили...

По закінченні відведеного для складання ситуації часу студенти виступали зі своїми варіантами. Викладач та експертна група, яка складається зі студентів, визначали найбільш логічно розроблену ситуацію.

Проектування майбутніми вчителями фізичної культури педагогічних ситуацій активізує в них творчий потенціал, мобілізує педагогічний, соціальний та життєвий досвід, створює умови для висловлення думок та особистого бачення соціально-педагогічних можливостей ситуацій. Водночас студентам пропонувалось особисто проаналізувати та розв'язати складені ними ситуації, враховуючи набутий практичний досвід у розв'язанні професійних ситуацій вчителя фізичної культури та сформовані у цьому процесі педагогічне мислення й професійну компетентність.

На практичних заняттях запропоновані студентами ситуації виносились для розгляду та розв'язання іншими студентами. Найбільш оптимальні варіанти розв'язання цієї ситуації порівнювались із варіантом вирішення ситуації автором. Порівняння варіанту автора та найбільш оптимальних варіантів, запропонованих студентами у ході розв'язання педагогічної ситуації дозволяє певною мірою визначити рівень сформованості професійної компетентності автора та його готовність до розв'язання ситуацій у майбутній педагогічній діяльності.

Обговорення результатів проведених досліджень дає нам можливість стверджувати, що систематичний аналіз та пошук способів вирішення, надбання досвіду аналізу, розв'язання та моделювання педагогічних ситуацій дозволяє на досить високому рівні сформувати в майбутнього вчителя фізичної культури модель педагогічних та соціальних дій у типових професійно-педагогічних ситуаціях.

Систематичні вправи у вирішенні педагогічних ситуацій (тренінг) поступово просувають студента по шляху до більш поглибленого аналізу педагогічних та соціальних явищ, формують його професійну свідомість удосконалюють навички самоаналізу, самоконтролю, самооцінки. Водночас постійна участь студентів у пошуку особистих способів розв'язання педагогічних ситуацій озброює їх уміннями застосовувати адекватні методи пізнання педагогічних та соціальних явищ і процесів, оптимізує розвиток особистого професійного мислення та педагогічної зрілості.

Проведені нами дослідження показали, що чим більш активну участь бере студент у розв'язанні професійних ситуацій, тим більше в нього переважають гуманні (демократичні) способи дій та закладаються основи демократичного педагогічно спрямованого стилю спілкування для майбутньої фахової діяльності.

Враховуючи значні дидактичні можливості професійних ситуацій, підготовка фахівців на факультетах фізичного виховання, на нашу думку, повинна плануватись з урахуванням їх широкого застосування у навчальному процесі. Водночас досвід фахової діяльності вчителів фізичної культури засвідчує, що майбутнього педагога конче необхідно озброїти вміннями розв'язувати професійні ситуації ще в умовах вищого навчального закладу.

Проте важливо також враховувати, що ефективність процесу формування професійної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури в значній мірі залежить й від особистості викладача, його особистого прикладу у розв'язанні педагогічних ситуацій. Викладач під час розв'язання ситуацій постає джерелом глибоких знань, носієм високої ерудиції, зразком педагогічно та соціально активної особистості.

Висновки

Аналіз результатів дослідження дозволяє нам стверджувати, що до беззаперечних переваг використання методу педагогічних ситуацій при формуванні професійної компетентності майбутніх вчителів фізичної культури можна віднести наступне:

- активізація мотивації навчання – новизна роботи з педагогічними ситуаціями та регулювання складності поставлених завдань сприяє підвищенню інтересу до навчання;
- широке залучення студентів до активізації процесу навчання – кожен студент має змогу самостійно регулювати форму та глибину допомоги, спосіб подання навчального матеріалу;
- діалогізація навчального процесу, спонукання студентів навчальної групи до внутрішнього діалогу;
- розширення діапазону навчальних завдань включає не тільки збільшення кількості ситуацій, а і введення нових типів ситуацій та регулювання процесом їх моделювання та розв'язування;
- якісні зміни контролю за навчальною діяльністю, які забезпечують гнучкість в управлінні навчальним процесом – використання активних методів забезпечує плідний зворотний зв'язок зі студентами, перевірку правильності виконання дій або результатів виконання завдань студентами, а також визначення характеру помилок та шляхів їх усунення;
- формування в студентів позитивного ставлення до майбутньої фахової діяльності – студенти можуть наочно оцінити результати своєї діяльності;
- диференціація та індивідуалізація процесу навчання – врахування попередньої підготовки студентів, особливостей їхньої пам'яті, мислення, сприймання, надання студентам відповідних індивідуальних завдань, забезпечення можливості обирати свій шлях навчання, який здасться студентам найкращим, і надання тієї допомоги, яка їм потрібна під час роботи з навчальними завданнями; використання ігрових прийомів – подання окремих елементів процесу навчання у вигляді ділової гри;
- залучення до дослідницької роботи – за допомогою педагогічних ситуацій різної спрямованості студенти можуть здійснювати навчальний експеримент, досліджуючи зміни результату в залежності від умов ситуації.

Література

1. Ємець О.Й. Формування професійного мислення майбутніх вчителів фізичної культури / О.Й. Ємець // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Випуск 35. Серія: педагогічні науки. – Чернігів: ЧДПУ, 2006. – № 35. – С. 84-87.
2. Забокрицька О.І. Моделювання педагогічних ситуацій як засіб професійного становлення майбутніх учителів / О.І. Забокрицька // Радянська школа. – 1991. – № 3. – С. 76 - 79.
3. Карпюк Р.П. Підготовка вчителя фізичної культури до розв'язання професійних ситуацій: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 „Теорія та методика професійної освіти” / Р. П. Карпюк. – Тернопіль, 2004. – 20 с.
4. Кічук С.Ф. Ситуаційні завдання в професійній підготовці студентів факультетів фізичної культури / С.Ф. Кічук, С.О. Мехоношин // Матеріали першої республіканської конференції «Концепція підготовки спеціалістів фізичної культури в Україні». – Луцьк: Надстир'я, 1994. – С. 133-134.
5. Лукьянова М.И. Психолого-педагогическая компетентность учителя / М. И. Лук'янова // Педагогика. – 2001. – № 10. – С. 56-61.
6. Матвієнко О.В. Метод конкретних педагогічних ситуацій / О. В. Матвієнко. – К.: – 2001. – 298 с.
7. Моделирование педагогических ситуаций: Проблемы повышения качества и эффективности общепедагогической подготовки учителей / под ред. Ю.Н. Кулюткина, Г.С. Сухубской. – М.: Педагогика, 1981. – 120 с.
8. Національна Доктрина розвитку освіти в Україні // Освіта України. –2002. – № 33. – С. 4-6.
9. Спирин Л.Ф. Учим анализировать педагогические ситуации / Л.Ф. Спирин // Народное образование. – 1983. – № 6. – С. 41-43.

Chernyakov V.V.

MODELING OF PROFESSIONAL SITUATIONS IN FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE

In article opportunities and efficiency of use a method of modeling professional situations the teacher of physical training during preparation of experts at faculty of physical training are considered.

Keywords: professional competence, a professional situation.

Надійшла до редакції 20.09.2010 р.

УДК 796.012.2

Шарий Д.В.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ РІВНЯ РОЗВИТКУ КООРДИНАЦІЙНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ЛЮДИНИ

У статті пропонується огляд літературних джерел з проблеми методів дослідження рівня розвитку координаційних здібностей людини. Запропонована авторська методика комплексної діагностики рівня розвитку координаційних здібностей дітей 15-17 років та нормативи оцінки його розвитку за 12-бальною сигмовидною шкалою.

Ключові слова: координаційні здібності, комплексна діагностика.

Постановка проблеми. Розробками проблем, пов'язаних з координаційними здібностями (КЗ) займалися в свій час різні автори. В.І. Лях [33-38] співвідносить координаційні здібності з “властивостями особистості, що визначають готовність до оптимального управління і регулювання руховими діями ... КЗ, на відміну від фізичних якостей, в більшій мірі обумовлені центрально-нервовими впливами, і в меншій - морфологічними і біохімічними, тому, КЗ – це рухові здібності”. Згідно із думкою В.І. Ляха система КЗ – є спритність. Якщо КЗ – це властивості, то спритність – якість управління рухами, тобто сукупність властивостей [34].

Л.В. Волков [11] дає таке визначення поняттю КЗ (спритність) – це здібності швидко і точно виконувати рухові завдання, особливо ті що виконуються несподівано. Це вищий прояв здібності координувати свої рухи.

Методи визначення КЗ в різних видах спорту розрізняються, що пояснюється специфікою конкретної спортивної діяльності. Але, загальним для всіх методів оцінки КЗ є те, що в основі їх лежить постановка і вирішення різних рухових завдань.